

Skellefteå kommun
kundtjanst@skelleftea.se

2023-05-11
Dnr SI 2022:6164

Rektor Gunnel Tegenfeldt
gunnel.tegenfeldt@skelleftea.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av
grundskolors arbete för en inkluderande
utbildning vid Byskesskolan i Skellefteå kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av grundskolors arbete för en inkluderande utbildning på Byskeskolan. Syftet är att granska skolors arbete för att skapa en tillgänglig lärmiljö som en del i en inkluderande utbildning, med särskilt fokus på de utmaningar i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen inriktas mot grundskolans årskurser 7-9.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. I bilaga 1 och 2 återfinns fakta om skolan samt mer information om hur granskningen genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. Inom varje område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas. En skriftlig redovisning av utvecklingsarbetet begärs då också av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Byskeskolan i följande utsträckning:

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Rektor skapar i låg utsträckning förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver förankra en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning och med den som utgångspunkt leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter.
- Rektorn behöver se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Undervisningen präglas i låg utsträckning av tillgänglighet så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärare behöver med stöd av elevhälsan utveckla undervisningen utifrån en ökad kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och de pedagogiska konsekvenser de innebär.
- Lärare behöver stärka en socialt tillgänglig lärmiljö genom att öka elevers möjligheter att lära i gemenskap med andra där elevers olikheter utgör en tillgång för gruppen.
- Lärare behöver i samråd med elevhälsan och rektorn inleda ett aktivt arbete med att beakta fysiska tillgänglighetsaspekter vid planering och utformning av undervisningen utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2023-11-10 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller per post till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2022:6164) i de handlingar som sänds in samt ange skolans och huvudmannens namn.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Inom detta område granskas hur rektor förankrar en värdegrund som bygger på alla elevers lika värde där olikheter ses som en tillgång och där ett tillgänglighetsperspektiv finns med vid relevanta beslut. Vidare granskas om rektor leder ett systematiskt arbete för en tillgänglig lärmiljö som särskilt motverkar de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. I det ingår att organisera verksamheten så att nödvändiga förändringar möjliggörs samt att rektor skapar förutsättningar för att personalen ska kunna implementera nyvunna kunskaper i ett kollegialt lärande.

Området omfattar även om rektor identifierar behov av kompetensutveckling och ser till att åtgärder vidtas för att stärka personalens kompetens i att upptäcka och undanröja hinder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter i elevernas lärmiljö samt om rektor skapar förutsättningar för personalen att delta i sådan kompetensutveckling.

Skolinspektionen bedömer följande: Rektor skapar i låg utsträckning förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att skolan har en svagt förankrad värdegrund om alla elevers lika värde där olikheter ses som en tillgång. Det medför att tillgänglighetsperspektiv inte beaktas vid olika beslut. Det finns vissa arbetssätt för att ta reda på vilka behov elever med neuropsykiatriska svårigheter har men de insatser som genomförts för att öka tillgängligheten och undanröja hinder i lärmiljön är inte tillräckliga och de har inte heller följts upp. Kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och dess konsekvenser finns till viss del hos en del av lärarna och i delar av verksamheten, men denna kunskap sprids och delas inte av all personal på skolan. Rektorn har identifierat att kompetensutvecklingsinsatser behövs för att öka personalens kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och att forum behöver skapas för att personalen ska kunna hantera frågorna i ett kollegialt lärande.

Målsättning och arbetsprocesser

Vid granskningen framkommer att rektorn inte har förankrat en målsättning om en tillgänglig utbildning för alla elever hos personalen. Skolan har under perioder inte haft någon biträdande rektor med verksamhetsansvar på plats mer än kortare

perioder. Det har enbart funnits en rektor med övergripande ansvar för flera skolor samt med verksamhetsansvar för Byskeskolan F-6. Sedan en tid tillbaka finns det en biträdande rektor med verksamhetsansvar för Byskeskolan 7-9. Hen har påbörjat ett arbete med att identifiera ett behov av att tydliggöra en målsättning, värdegrund samt arbetsprocesser i syfte att tillgängliggöra utbildningen för alla elever. I intervju med den biträdande rektorn som nyss tillträtt framkommer det att hen vill att det ska finnas en bredd i undervisningen så att den är tillgänglig för alla elever och specifikt för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Hen uttrycker att de måste arbeta med att utveckla ordinarie undervisning för att kunna möta alla olika elever på ett bättre sätt.

Granskningen visar att rektorns målsättning varken är uttalad eller förankrad hos personalen. Lärarna berättar att avsaknaden av en tydlig ledning har bidragit till att förutsättningarna för att tydliggöra och implementera såväl målsättning som arbetsprocesser har saknats. Lärarna uppger också att de inte över tid haft möjlighet att utvärdera utbildningen, då det inte funnits någon kontinuitet i ledningsfunktionen. De beskriver att det tidigare funnits en vision om "den goda lektionen" men att det har varit svårt att hålla i det arbetet eftersom skolan har saknat en tydlig styrning och ledning. Alla lärare följer inte överenskomna strukturer och nya lärare har inte introducerats i modellen om den goda lektionen och det blir därför inte likvärdigt för eleverna. Det finns en önskan hos lärarna att visionen och syftet ska bli tydligt för ett långsiktigt arbete framåt. Lärarna beskriver att arbetet fram till nu har gått ut på att lösa situationer för stunden. Som en följd av detta berättar representanter för elevhälsan att det nu finns en kultur på skolan av att elever kan bli bärare av problem istället för att skolan som organisation identifierar vad de själva kan förändra och göra annorlunda för att eleverna ska lyckas.

Granskningen visar vidare att det inte finns något systematiskt arbete för att identifiera olika elevers behov i utbildningen och utifrån det undanröja hinder så att nödvändiga förändringar i lärmiljön som främjar tillgänglighet kan göras. Rektorn beskriver att skolans organisation och arbetsprocesser har förändrats ett flertal gånger och att rektorn nu arbetar med att skapa trygghet hos personalen när det gäller struktur och kontinuitet i skolans arbetsprocesser. Representanter för elevhälsan berättar att det under en period även har saknats specialpedagogisk kompetens och ledning av elevhälsans arbete. Det har funnits tankar om att elevhälsans kompetenser kan arbeta över hela spannet från förskoleklass till årskurs nio, men att det inte har genomförts. Elevhälsan berättar att de också har haft önskemål om att slå ihop enheten för årskurserna F-6 och enheten för årskurserna 7-9 till en enhet som omfattar årskurserna F-9. Detta för att kunna ta del av de upparbetade rutiner för bland annat arbetsprocesser och samverkan som finns på enheten för årskurserna F-6 där huvudrektorn även har verksamhetsansvar. Att elevhälsan saknar styrning och struktur märks tydligt vid bland annat utredningar kring stöd till elever, beskriver elevhälsan.

Vidare visar granskningen att ansvarsfördelningen för att skapa en tillgänglig lärmiljö inte är helt klarlagd. Lärarna berättar att mentorn har en central roll i arbetet med att identifiera elevernas behov. Det uppdraget har vuxit på grund av den stora omsättningen av personal och frånvaro av ledning. Lärarna beskriver att det inte finns någon tydlig gemensam bild av mentorsuppdraget och att alla lärare utför uppdraget på olika sätt. De är dock överens om att mentorn har ansvar för utvecklingssamtal, kontakt med hemmet och kontakt med elevhälsan. Mentorn delar information om elevernas behov på årskursträffar då alla lärare som undervisar eleverna deltar. Arbetet med att sedan utveckla tillgängliga lärmiljöer utifrån elevernas behov har periodvis saknats och lärarna har lämnats ensamma i det arbetet, berättar lärarna.

Det framkommer i granskningen att tillgänglighetsarbetet och organiseringen av verksamheten på skolan är kortsiktigt och punktvis utformat. Det saknas även samsyn kring tillgänglighet och ett tillgänglighetsperspektiv vid beslut. När det gäller resursfördelning i form av bemanning berättar lärarna att ämnet matematik varit prioriterat. Enligt rektorn har lärarna gemensamt diskuterat var ytterligare resurser behöver sätta in när någon har tid över i sitt schema. Fördelningen av ytterligare personal sker utifrån behov för enskilda elever eller grupper av elever som lärarna har identifierat. I matematik finns det utbildad personal och därför har det ibland funnits möjlighet att vara två lärare eller dela in klassen i två grupper vilket har varit framgångsrikt enligt lärarna. I ämnet engelska har man också sett behov av förstärkning av lärarresurser men har inte kunnat genomföra det på grund av brist på utbildad personal. Representanter för elevhälsan berättar att det saknas en struktur kring att identifiera behov och sätta in insatser där de bäst behövs. Skolan har istället organiserat sina resurser utifrån den personal de har haft.

Förutsättningarna för att personalen ska kunna delta i ett kontinuerligt och systematiskt kollegialt lärande brister. Rektor berättar att en förstelärare i kommunen har i uppdrag att driva ett arbete för en tillgänglig lärmiljö på flera skolenheter i kommunen och att även Byskeskolan 7-9 har deltagit i arbetet. Exempel på det arbetet är anpassningar som man kan arbeta med på gruppnivå såsom hjälpmedel, skärmar, hörselkåpor och en tydlig lektionsstruktur som kan gynna elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Även om lärarna på Byskeskolan 7-9 har arbetat med sådana insatser under terminen så har arbetet inte följts upp. Ett forum som finns där lärare kan samverka med elevhälsans kompetenser är vid s.k. elevhälsolagsmöten då elevhälsans representanter är med på arbetslagets möte. Under dessa möten har det varit fokus på elevernas frånvaro. Vid dessa möten kan lärare och elevhälsans personal identifiera elever som är frånvarande och deras behov. Dock saknas det rutiner och former för strukturerade möten tillsammans med elevhälsan med ett tydligt syfte för att utveckla undervisningen uppger lärarna. Enligt representanter för elevhälsan

behöver skolan utveckla mer styrda arbetslagsmöten där samtal om innebörden av elevernas olika behov, anpassningar och förändringar på gruppnivå diskuteras. Arbetslagsträffar och elevhälsolagsmöten handlar mer om insatser för elever på individnivå eller praktiska frågor kring vad som för tillfället är aktuellt. Representanter för elevhälsan tror att lärarna upplever att det finns brister i det stöd de kan få av elevhälsan. Lärarnas samverkan med elevhälsan har dessutom inte fungerat eftersom det inte funnits specialpedagogisk kompetens att tillgå, berättar lärarna. Lärarna beskriver att en del av dem istället söker upp varandra för att få stöd kring hur de kan arbeta kring enskilda elever.

Kompetensutveckling

Granskningen visar att rektorn har påbörjat ett visst arbete för att identifiera behov av kompetensutveckling. Skolan har haft flera obehöriga eller nya lärare och bland dem finns det brister i kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och hur de svårigheterna kan ta sig uttryck i lärmiljön, beskriver rektorn. De lärare som arbetat längre på skolan har bättre kunskap om neuropsykiatriska svårigheter men den behöver uppdateras och utvecklas. Elevhälsans representanter berättar att en del sporadiska insatser av tidigare specialpedagog har genomförts men att det inte har funnits något gemensamt samlat arbete på skolan. Centralt i kommunen finns ett kompetenscentrum för hälsa och stöd dit elevhälsan kan vända sig för stöd i olika frågor. För att elevhälsans arbete ska utvecklas har rektor beslutat om fortbildning för elevhälsan i form av Specialpedagogiska skolmyndighetens elevhälsoutbildning.

Rektorn har ännu inte initierat några insatser utifrån en behovsanalys för att stärka personalens kompetens i att identifiera och motverka de hinder som kan uppstå i lärmiljön för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Lärarna beskriver att de har skaffat sig kunskaper om neuropsykiatriska svårigheter genom erfarenheter och genom överlämningar från barn – och ungdomspsykiatri när det gäller specifika elever. När lärarna fått kompetensutveckling beskriver de att det oftast sker med anledning av att vissa elever blivit utredda för någon diagnos eller exempelvis för språkstörning eller hörselnedsättning. Det kan också ta kontakt med det pedagogiska resurscentret i kommunen för att få hjälp och tips för insatser att genomföra. De insatser som har genomförts har enligt lärarna inte utvärderats så det saknas förutsättningar att se vilka effekter de fått i undervisningen. Enligt rektorn finns det tid avsatt var tredje vecka för lärarna för att mötas i ett forum för kollegialt lärande men att det forumet kräver en översyn så att tiden används på bästa sätt och med ett tydligt syfte.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver förankra en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning och med den som utgångspunkt leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Skolinspektionen granskning visar att rektorn inte har förankrat en målsättning om en tillgänglig utbildning för alla elever. Ansvarsfördelningen i arbetet med att tillgängliggöra utbildningen är inte helt tydlig och det saknas arbetsprocesser som leder till att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter kan undanröjas. Visserligen har skolenheten vissa arbetssätt för att identifiera elevers olika behov, men nödvändiga förändringar i skolenhetens organisation utifrån elevernas behov genomförs inte och det följs inte heller upp om genomförda insatser har fått någon effekt. Förutsättningarna för lärarna och elevhälsan att samverka på ett systematiskt och strukturerat sätt i ett kollegialt lärande behöver stärkas när det gäller att undanröja hinder för en tillgänglig utbildning.

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att förankra en tydlig målsättning för tillgänglighetsarbetet bland skolenhetens personal. Utifrån målsättningen behöver rektorn se till att det finns arbetssätt och forum för att gemensamt identifiera hinder och därefter se till att nödvändiga förändringar genomförs i lärmiljön för att främja och skapa en tillgänglig lärmiljö. I det ingår att se till att ansvarsfördelning och roller är tydliga i tillgänglighetsarbetet. Därefter behöver rektorn följa upp att insatser leder till ökad tillgänglighet för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter

- Rektorn behöver utifrån en behovsanalys se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön.

Skolinspektionens granskning visar att det finns ett behov av att öka kunskapen specifikt om tillgänglighet i lärmiljön för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen visar att lärares kompetens och förståelse när det gäller innebörden av tillgängliga lärmiljöer varierar stort. Det finns också stora variationer i lärares kompetens när det gäller hur hinder i lärmiljön kan upptäckas och åtgärdas, men även förebyggas, utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att se till att all personal ges kunskap om vilka pedagogiska konsekvenser neuropsykiatriska svårigheter kan få i lärmiljön. Rektorn behöver också se till att det finns förutsättningar för personalen

att i ett kollegialt lärande genomföra de förändringar som det finns behov av för att se till att utbildningen blir tillgänglig.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Inom detta område granskas hur lärarna, tillsammans med specialpedagogisk personal, arbetar för att göra undervisningen pedagogiskt tillgänglig med särskilt fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen omfattar vidare om lärarna arbetar med att skapa en motiverande och engagerande undervisning utifrån olika elevers behov.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en socialt tillgänglig undervisning genom att främja delaktighet, samspel och gemenskap. Detta innefattar om lärarna genomför undervisningen på ett sätt som underlättar sociala situationer utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Vidare om personalen ser till att olikheter framhålls som något positivt där eventuella negativa attityder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter synliggörs och problematiseras.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en fysisk tillgänglig undervisning utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter, det vill säga att aspekter som ljus, ljud, luft, visuell miljö och framkomlighet är omhändertagna och ordnade för att ge stöd till elevernas lärande.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen präglas i låg utsträckning av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att lärarna i olika grad tar reda på elevernas behov och utgår från dem när de planerar och genomför undervisningen. Det varierar även mellan lärare hur tydlig struktur och variation de har i undervisningen och att elevernas behov därmed inte alltid blir tillgodosedda. Samverkan mellan lärare och elevhälsan i arbetet med att undanröja hinder för en tillgänglig undervisning behöver utvecklas. Elever ges vissa möjligheter att visa sina kunskaper men det sker inte alltid utifrån elevernas behov. Vidare finns det vissa lärare som arbetar för att skapa samspel och delaktighet i undervisningen där olikheter ses som en tillgång, men alla lärare genomför inte ett sådant arbete. Lärarna styr och tydliggör inte alltid gemensamma aktiviteter i undervisningen så att sociala situationer underlättas. Lärarna samverkar därutöver i låg utsträckning med elevhälsans personal för att skapa gemenskap i

undervisningen. Granskningen visar vidare att lärarna vid planering och genomförande av undervisningen endast till viss del tar hänsyn till fysiska aspekter av lärmiljön utifrån kunskaper om neuropsykiatriska svårigheter.

Pedagogisk tillgänglighet

Granskningen visar att inte alla lärare utgår från elevernas behov för att göra undervisningen pedagogiskt tillgänglig för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Vid Skolinspektionens intervjuer med elever framkommer att det fungerar olika hos olika lärare. Lärare som har arbetat en tid på skolan och har många lektioner i veckan med eleverna känner eleverna bäst. En bra relation mellan lärare och elever gör det lättare att anpassa undervisningen efter elevernas behov, beskriver lärarna. Eleverna är osäkra på om information kring vad de har för behov sprids mellan lärarna och att den kommer alla lärare till del. Lärarna bekräftar den bild som eleverna ger och beskriver att det har varit stor omsättning av lärare på skolan och att det har inneburit att eleverna fått flera nya mentorer. Under årskursträffar delar mentorerna information om elevers behov med berörda lärare. De många mentorsbytena har inneburit svårigheter kring informationsutbytet, vilket kan vara avgörande för planering av undervisning för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

Elever kommer från tre olika F-6 skolor till Byskeskolan 7-9 i årskurs sju. För att överlämna information kring elevers olika behov från tidigare skolor har skolan utarbetat en rutin för övergången mellan årskurs sex och sju. Mentorer för årskurs sex och sju, specialpedagoger, övriga lärare som undervisar klassen, skolsköterska och kurator träffas och går igenom varje elev utifrån ett gemensamt dokument. Tidigare när ingen specialpedagog fanns att tillgå på enheten fick skolan nyttja den personal som fanns tillgänglig och man utsåg då någon av lärarna som fick ta ansvar för funktionen som ställföreträdande specialpedagog i dessa sammanhang. När det gäller elever med särskilda behov diskuteras vid överlämningarna hur man kan organisera undervisningen för att möta de eleverna på bästa sätt. Elevhälsan upplever att de har fått en bra dokumentation när det gäller hur de vid överlämnande skolor har anpassat och undervisat på individnivå. De uppger däremot att informationsöverföringen till mentorerna på Byskeskolan 7-9 inte alltid varit så tydlig.

Det framkommer i granskningen att lärarnas arbete med struktur och variation i undervisningen för en tillgänglig lärmiljö för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter varierar. Rektorn påpekar vikten av tydlighet och struktur i undervisningen och att elever måste våga misslyckas för att lära sig nytt. En del i detta arbete är enligt rektorn att lärarna ska lägga upp tydliga arbetsplaner i den digitala lärplattformen och att detta även ger möjlighet till att lägga upp individuella lösningar och anpassningar som andra elever inte ser. De har inte hunnit följa upp det arbetet ännu. På skolan är schemat färgkodat för olika ämnen

och för varje ämne har eleverna mappar i samma färg som på schemat. Eleverna beskriver att det underlättar för att få med sig rätt material till rätt lektion. Planeringen i de olika ämnena finns på skolans digitala lärplattform. Eleverna berättar emellertid i sammanhanget att de i några ämnen upplever att de inte kommer vidare utan gör samma sak hela tiden. Lärarna förklarar detta med att det varit en hög omsättning av lärare och att planering av undervisning då inte har genomförts samt att andra lärare har fått täcka upp tillfälligt när lärare slutar eller är frånvarande pga. exempelvis sjukdom. Moderna språk, svenska och engelska har varit ämnen där det varit extra svårt för att få en kontinuitet i undervisningen. Flera lärare beskriver ett arbete kring "Den goda lektionen" som de har arbetat med. I materialet "Den goda lektionen" beskrivs vikten av att alla elever ska känna igen sig i lektionens struktur och att det ska vara en tydlig början och slut på lektionen. På tavlan ska det alltid finnas nedskrivet om vad dagens lektion ska innehålla. I klassrummet ska eleverna ha fasta platser för att minska stress och oro kring tankar kring vem som sitter vart och med vem. Enligt eleverna följs inte det av alla lärare. Lärare beskriver att det är viktigt med olika moment under lektionen och att variera arbetssättet genom att exempelvis läsa, lyssna och samtala. Samtidigt beskriver elever att det är olika för olika lärare och ibland blir arbetet ensidigt och lektionen långtråkig. Det märks främst genom att det blir dålig arbetsro. Elevhälsans representanter berättar att det är stora skillnader mellan lärarna där en del lärare tar stort ansvar och arbetar på ett mycket bra sätt med tydlighet och struktur. De beskriver att lärarna överlag är skickliga på att ge enskilda elever hjälp och anpassningar men att det inte sker ett arbete på generell nivå för alla elever. Elevhälsan beskriver att de kan se att undervisningen behöver utvecklas när det gäller strukturen, men att men att det inte alltid tas emot positivt av lärarna.

Granskningen visar att det varierar hur mycket lärarna ger eleverna möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Lärarna beskriver att det finns en del förslag när det gäller hur bedömningssituationer kan utformas och varieras i materialet kring "Den goda lektionen". De lyfter arbetssätt som EPA (Enskilt Par Alla) för att eleverna ska ges möjlighet att först diskutera i par och sedan redovisa inför klassen. Flera lärare använder sig av exittickets för en formativ bedömning och anpassar kommande lektionsinnehåll efter elevernas förståelse. Vid prov och skriftliga redovisningar ges eleverna möjlighet att komplettera muntligt. Elevhälsan beskriver ett gott exempel i de samhällsorienterande ämnena där eleverna kontinuerligt får feedback på sitt lärande men de säger samtidigt att det varierar stort mellan olika lärare. Det har hänt att specialpedagogen har fått hjälpa till att bryta ner uppgifterna för eleverna när lärare varit sjukskrivna. Detta för att uppgifterna ska bli överblickbara och möjliga att genomföra för eleverna vilket kan vara av avgörande betydelse för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

Social tillgänglighet

Granskningen visar att flera lärare arbetar för att främja delaktighet, samspel och gemenskap i undervisningen men att alla lärare inte arbetar aktivt med det. Även om exempelvis vissa lärare styr både tilldelning av platser i klassrummen och gemensamma aktiviteter i undervisningen, så gör inte alla lärare det och det finns också behov av att arbeta mer med att skapa trygghet hos eleverna. Elever beskriver i intervjuer att det varierar hos olika lärare om det är studiero eller inte och att det kan vara ganska högljutt under en del lektioner. Lärarna beskriver vikten av goda relationer vilket kan ha avgörande betydelse, speciellt för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Eftersom det varit hög omsättning av personal så innebär det dock många nya relationer för eleverna, berättar lärarna. De beskriver en del strategier för att skapa goda relationer mellan elever och mellan lärare och elever såsom att se och samtala om saker som sker utanför skolan och att det kan vara till hjälp för eleverna också under skoldagen. De påpekar vikten av att se och möta eleverna på rasterna och i korridorer men lärarna beskriver också att det trygghetsskapande arbetet behöver utvecklas. Strukturen är inte helt genomtänkt där mentorns roll som den viktigaste vuxenrelationen för eleverna inte fungerar fullt ut. En del mentorer har exempelvis inte undervisning med eleverna eller träffar dem mer sällan. Rektorn beskriver att den tid mentorn har tillsammans med sina elever bara är 20 minuter och att den enbart används till att informera eleverna om det som händer under skolveckan.

Elevhälsans kompetenser är inte delaktiga i arbetet med att skapa en socialt tillgänglig lärmiljö och lärarna kan inte heller ge exempel på hur de på skolan arbetar gemensamt för att främja gemenskap där olikheter ses som en tillgång. Lärarna beskriver att de har bristande förutsättningar att arbeta systematisk med de här frågorna. De säger att frekventa rektorsbyten stör kontinuiteten och att det är svårt när de inte får möjlighet att diskutera strategier och utvärdera sitt arbete. Rektorn berättar att hen vill göra elevhälsans kompetenser delaktiga i arbetet med en social tillgänglig utbildning men att det inte sker för tillfället. För att underlätta relationer elever emellan genomför skolan olika aktiviteter, ofta återkommande varje år. Skolan är mobilfri sedan många år vilket ses som en framgångsfaktor av både lärare och elevhälsa. På rasterna finns det aktiviteter för eleverna såsom spel och pingisbord med personal. Lärarna ser att många av rastaktiviteterna är bra men de ser även ett behov av fler lugna platser att tillgå så att elever som behöver det ska kunna dra sig undan i en lugnare miljö. Rastaktiviteterna ser elevhälsan som ett utvecklingsområde då personalen som ansvarar för rastaktiviteterna inte är ense med det som bestämts gemensamt på skolan och att de inte heller följer det som är beslutat.

Fysisk tillgänglighet

Av granskningen framkommer att vissa insatser görs för att göra undervisningen fysiskt tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter, men att insatserna är begränsade. Varje klass har ett hemklassrum på skolan vilket underlättar för elever som har svårt med övergångar och förflyttningar, men lärarna diskuterar att istället införa ämnesklassrum som de menar kan skapa mer inspiration och mer tillgängligt material. Lärarna upplever att lokaler, laborationssalar och grupprum är eftersatta och dåligt underhållna. Det är även problematiskt med ventilationen på skolan.

Skolan har skärmar och hörselkåpor i alla klassrum för elever som behöver en avskild plats. Elevhälsan berättar att det köptes in inför detta läsår men att personalen skulle behöva arbeta mer med hur man använder hjälpmedel. Exempelvis hur lärarna kan använda tidshjälpmedel, hörselkåpor och skärmar i all undervisning med alla elever så att det känns naturligt för enskilda elever att använda dessa. Rektorn betonar också vikten av och ser till att det är ordning och rena synintryck i klassrummen vilket är av betydelse för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Rektorn beskriver också att hemklassrum och fasta placeringar möjliggör att lärarna kan förse elever med material och individualisera i förväg utifrån olika elevers behov.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärare behöver med stöd av elevhälsan utveckla undervisningen utifrån en ökad kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och de pedagogiska konsekvenser de innebär.

Skolinspektionens granskning visar att lärare i mycket olika omfattning utgår från kunskaper om pedagogiskt tillgängliga lärmiljöer för elever med neuropsykiatriska svårigheter i utformningen av sin undervisning. En del lärare arbetar dock med att skapa en tillgänglig undervisning genom att efterfråga elevers behov samt genom att tillhandahålla en del individuella anpassningar. En del lärare skapar också en tydlig struktur i undervisningen. Lärarna arbetar däremot inte aktivt tillsammans med att skapa en mer övergripande pedagogiskt tillgänglig lärmiljö för elever med neuropsykiatriska svårigheter.

Skolinspektionen rekommenderar att lärare i samverkan med elevhälsan utvecklar undervisningen i syfte att främja en pedagogisk tillgänglig lärmiljö utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Arbetet kan till exempel ske genom att arbetstid avsätts kontinuerligt för att gemensamt diskutera pedagogisk tillgänglighet där rektorn arbetar fram en tydlig struktur för dessa möten. Med stöd av den kunskap som förvärfvas genom kompetensutvecklingsinsatser kan olika pedagogiska

strategier utvecklas och provas i undervisningen. Förslagsvis kan även observationer som skolledning och elevhälsa genomför i undervisningen fokusera på ett tillgänglighetsperspektiv och fungera som underlag för att utveckla undervisningen.

- Lärare behöver stärka en socialt tillgänglig lärmiljö genom att öka elevers möjligheter att lära i gemenskap med andra där elevers olikheter utgör en tillgång för gruppen.

Skolinspektionens granskning visar att en del lärare arbetar för att skapa ett samspel och en gemenskap i undervisningen i syfte att stärka en socialt tillgänglig lärmiljö. Det framkommer dock att alla lärare inte har fördjupad kunskap som medför att de kan anpassa undervisningen så att den blir socialt tillgänglig för alla elever, däribland elever med neuropsykiatriska svårigheter. Lärare arbetar i olika utsträckning med att ge elever möjlighet att arbeta och lära i gemenskap med andra.

Skolinspektionen rekommenderar att lärare arbetar med att utveckla undervisningen till att omfatta inslag som stärker gemenskapen och ger elever möjlighet till att lära tillsammans med andra. På skolan finns det redan enstaka lärare som arbetar på ett sätt som främjar elevers lärande i en social kontext, som förslagsvis kan inspirera genom ett kollegialt lärande och fungera som utgångspunkt även för andra lärare i arbetet med att utveckla undervisningen

- Lärare behöver i samråd med elevhälsan och rektorn inleda ett aktivt arbete med att beakta fysiska tillgänglighetsaspekter vid planering och utformning av undervisningen utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Skolinspektionens granskning visar att lärare i mycket olika grad tar hänsyn till fysiska aspekter i lärmiljön utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter vid planering och genomförande av undervisningen. Alla lärare anpassar inte den fysiska lärmiljön i någon större utsträckning, vilket riskerar att få till följd att alla elever inte kan ta del av alla delar av undervisningen.

Skolinspektionen rekommenderar att lärare, under ledning av rektorn och i samverkan med elevhälsan, ser över den fysiska lärmiljön i och utanför klassrummen. Arbetet behöver fokusera på att identifiera vilka fysiska hinder som lärmiljön kan ge upphov till för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Förslagsvis kan personalen utgå ifrån olika situationer för lärande för att få syn på vilka hinder som kan uppstå. Utifrån en sådan kartläggning kan personalen gemensamt komma fram till vilka förändringar som behövs och kan genomföras i den fysiska lärmiljön samt vilka anpassningar som kan göras vid planering och genomförande av undervisningen.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Katrin Söderlind.

Lena Knutsson har varit föredragande i ärendet.

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Anna Ödman deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Denna granskning genomförs i 30 skolor runt om i landet, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Byskeskolan i Skellefteå kommun som huvudman ingår i denna granskning. Enligt uppgifter från rektor går ca. 130 elever på skolan, samtliga i årskurs 7-9.

Skolinspektionen granskade Byskeskolan 7-9 den 16-17 mars och den 24 mars 2023. Granskningen genomfördes av Lena Knutsson och Anna Ödman.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Elevintervjuer
- En gruppintervju med lärare
- En gruppintervju med elevhälsan
- En intervju med rektor
- Skriftlig information som har begärts in från rektorn
- Lektionsobservationer och observationer i lärmiljön

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningen för faktakontroll.

Mer information om den tematiska kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolors arbete för en inkluderande utbildning - fokus på tillgänglighet i lärmiljön kopplat till neuropsykiatriska svårigheter \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se/sv/om-skolinspektionen/arbetsomraden/tematiska-granskningar)

Bilaga 3: Författningsstöd

Utgångspunkter

Utbildningen inom skolväsendet syftar enligt **skollagen** (2010:800) till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (1 kap. 4 § skollagen).

Enligt **förarbetena** bör Sveriges internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna vara vägledande för och genomsyra hela skolväsendet (prop. 2009/10:165 s 221). Sådana förpliktelser finns bl.a. i **Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter** (barnkonventionen), som gjorts till svensk lag genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till utbildning (artikel 28). Rättigheterna enligt barnkonventionen ska tillförsäkras varje barn, utan åtskillnad av något slag och oavsett exempelvis barnets kön eller funktionsnedsättning (artikel 2).

Sverige har även ratificerat **Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning** (SÖ 2008:26). Enligt konventionen ska konventionsstaterna säkerställa bl.a. att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet. Skälig anpassning ska erbjudas utifrån personliga behov och personer med funktionsnedsättning ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet. Ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder ska erbjudas i miljöer som erbjuder största möjliga kunskapsrelaterade och sociala utveckling som är förenlig med målet fullständig inkludering (artikel 24). I **den allmänna kommentaren** till artikel 24 anges bl.a. att inkluderande utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet för alla elever. Inkluderande utbildning är resultatet av en pågående process där aktörerna åtagit sig att arbeta proaktivt med att undanröja hinder som motverkar rätten till utbildning. Inkluderande utbildning förutsätter vidare förändringar i kultur, politik och praktik som tillgodoser möjligheten för ordinarie skolor att på ett effektivt sätt inkludera alla studerande (Allmän kommentar nr 4 om rätten till inkluderande utbildning, punkt 10).

Bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett bland annat funktionsnedsättning finns i **diskrimineringslagen** (1 kap. 8 § andra stycket skollagen). Med diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) avses, utöver bl.a. direkt och indirekt diskriminering, även bristande tillgänglighet – det vill säga

att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att skäliga åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning (1 kap. 4 § diskrimineringslagen). Den som bedriver utbildning ska också bedriva ett förebyggande och främjande arbete och verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett exempelvis kön eller funktionsnedsättning (3 kap. 1-3 och 16-17 §§ diskrimineringslagen).

Tillgänglighet i lärmiljö och undervisning

Utbildningen i grundskolan syftar till att ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. Utbildningen ska vidare främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet (10 kap. 2 § skollagen). I bestämmelsens **förarbeten** konstateras bl.a. att elever är olika och har olika behov men alla har rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Skolgången ska därför anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Anpassningen får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta (prop. 2009/10:165 s 367).

Enligt **skollagen** ska rektorn leda och samordna det pedagogiska arbetet vid skolenheten, verka för att utbildningen utvecklas och ansvara för att fördela resurser efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov (2 kap. 9-10 §§ skollagen). Rektorn ansvarar också för att ett kvalitetsarbete bedrivs vid skolenheten samt att detta genomförs under medverkan av personal och elever (4 kap. 4 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen och undervisningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv, att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen samt att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Av **skollagen** följer att de elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen). Med funktionsnedsättning avses, enligt **förarbeten**, inte bara fysiska funktionshinder som syn- och hörselnedsättningar, utan också exempelvis nedsättningar inom ramen för autismspektrat, ADHD och dyslexi. Den som har en funktionsnedsättning som medför

svårigheter att nå kunskapskraven ska inte bara ges tillräckligt stöd för att nå den lägsta godtagbara kunskapsnivån (prop. 2013/14:148 s. 55).

En elev i grundskolan ska enligt **skollagen** ges extra anpassningar om det befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Särskilt stöd i grundskolan ska ges elever på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås (3 kap. 5 och 7-10 §§ skollagen). Enligt **skolförordningen** ska eleverna genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna ska uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som minst ska uppfyllas och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen (5 kap. 2 § skolförordningen).

I **läroplanen** förtydligas att en likvärdig utbildning inte innebär att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov och skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Lgr 22, 1 En likvärdig utbildning). Alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd samt samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Läraren ska bl.a. ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar samt handleda och ge extra anpassningar eller särskilt stöd till elever som har svårigheter.

Enligt **skollagen** ska det finnas elevhälsa, som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och som främst verkar förebyggande och hälsofrämjande samt stödjer elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar bl.a. för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Enligt **skollagen** ska det för utbildningen finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas (2 kap. 35 § skollagen). Alla elever ska vidare tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero (5 kap. 3 § skollagen).

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde

Rektorn behöver förankra en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning och med den som utgångspunkt leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde

Rektorn behöver se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde Lärare behöver med stöd av elevhälsan utveckla undervisningen utifrån en ökad kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och de pedagogiska konsekvenser de innebär.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde Lärare behöver stärka en socialt tillgänglig lärmiljö genom att öka elevers möjligheter att lära i gemenskap med andra där elevers olikheter utgör en tillgång för gruppen.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde Lärare behöver i samråd med elevhälsan och rektorn inleda ett aktivt arbete med att beakta fysiska tillgänglighetsaspekter vid planering och utformning av undervisningen utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: